

Тема: Захист державного кордону та міграційна безпека

1.1. Безпека державного кордону як складова національної безпеки України: інституційно-правовий аспект

Національна безпека України

Відповідно до статті 1 Закону України "Про національну безпеку України", під терміном "**національна безпека України**" слід розуміти захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Сфера безпеки державного кордону України як надзвичайно важлива сфера реалізації державної політики України за своїм змістом органічно поєднана з діяльністю **Державної прикордонної служби України (ДПСУ)**, яка у взаємодії з іншими суб'єктами національної безпеки України забезпечує охорону та захист державного кордону нашої держави.

Захист державного кордону

Згідно зі статтею 2 Закону України "Про державний кордон України", захист державного кордону України є **невід'ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки** і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються Законом.

Координація захисту кордону

Суб'єктом координації діяльності щодо захисту державного кордону України у мирний час є **ДПСУ в особі Адміністрації ДПСУ**. У межах ділянок державного кордону у районах ведення воєнних (бойових) дій координаційні заходи покладають на відповідне **військове командування**.

Комплекс заходів захисту

Забезпечення захисту державного кордону України є складним процесом, що включає комплекс поєднаних між собою **політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів**, що реалізуються уповноваженими на це органами.

Охорона державного кордону

Охорона державного кордону України є невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону і полягає у здійсненні **ДПСУ** на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, а в підводному та повітряному просторі – **Збройними Силами України спільно з ДПСУ**, відповідно до наданих їм повноважень, заходів з метою забезпечення недоторканності державного кордону України.

Правовий режим державного кордону України

Базовий нормативно-правовий акт

Базовим нормативно-правовим актом, що визначає фундаментальні засади забезпечення безпеки на державному кордоні, є **Закон України "Про державний кордон України"**, прийнятий 4 листопада 1991 року.

Режим державного кордону

Режим державного кордону — порядок перетинання державного кордону України, плавання і перебування українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України, заходження іноземних суден у внутрішні води і порти України та перебування в них, утримання державного кордону України, провадження різних робіт, промислової та іншої діяльності.

Прикордонний режим

У прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі встановлюється **прикордонний режим**, який регламентує правила в'їзду, перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, обліку та тримання на пристанях, причалах, базах для стоянки малих і спортивних суден.

Перетинання державного кордону

Перетинання державного кордону України особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів здійснюються лише за умови **проходження прикордонного контролю та з дозволу уповноважених службових (посадових) осіб ДПСУ**, якщо інше не передбачено законодавством.

Порядок плавання і перебування українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України регулюється нормами **міжнародного права та законодавством України**.

Утримання державного кордону

Утримання державного кордону України включає комплекс заходів, спрямованих на облаштування та тримання в належному стані лінії державного кордону України. Така діяльність передбачає **будівництво, облаштування й утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік і комунікацій**.

Режим у пунктах пропуску

Режим у пунктах пропуску через державний кордон України — це порядок перебування і пересування всіх осіб і транспортних засобів у межах території прикордонних залізничних і автомобільних станцій, морських і річкових портів, аеропортів і аеродромів, відкритих для міжнародного сполучення.

Загальна характеристика державного кордону України

●●●●● 6 993 км
Загальна протяжність

●●●●● 5 638 км
Суходільна ділянка

●●●●● 1 355 км
Морська ділянка

●●●●● 7
Кількість країн-сусідів

Країна	Довжина (км)	Напрямок
Білорусь	1 111	Північ
Росія	2 295	Північ/Схід
Молдова	1 202	Південь/Захід
Румунія	601	Захід
Польща	535	Захід
Угорщина	128	Захід
Словаччина	98	Захід

📄 Морська ділянка кордону проходить по Чорному морю (1 056,5 км), Азовському морю (249,5 км) та Керченській протоці (49 км).

1.2. Завдання та основні функції Державної прикордонної служби України

Правові основи діяльності ДПСУ як суб'єкта забезпечення охорони та захисту державного кордону України викладено у **Законі України "Про Державну прикордонну службу України"**, ухваленому 03.04.2003.

1

Охорона кордону

Охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму.

2

Прикордонний контроль

Здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення.

3

Морська економічна зона

Охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій.

4

Розвідувальна діяльність

Ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із законами України "Про розвідувальні органи України" та "Про оперативно-розшукову діяльність".

→ Участь у боротьбі з організованою злочинністю та **протидія незаконній міграції** на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів.

→ **Охорона закордонних дипломатичних установ України;** координація у мирний час діяльності утворених відповідно до законів України військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України.

→ Участь у заходах, спрямованих на **боротьбу з тероризмом**; участь у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб.

→ **Координація діяльності державних органів**, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України, пропуску до/з тимчасово окупованої території України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску.

📄 Виконання зазначених функцій є **оперативно-службовою діяльністю ДПСУ**.

Правоохоронна діяльність ДПСУ та виконання бойових завдань

Правоохоронна діяльність ДПСУ здійснюється шляхом охорони державного кордону України, прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення.

Інформаційно-аналітична та оперативна діяльність

Ведення інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності, участь у боротьбі з організованою злочинністю та **протидія незаконній міграції** на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів.

Боротьба з тероризмом

Участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також **припинення діяльності організованих груп та злочинних організацій**, що порушили порядок перетинання державного кордону України.

Координація контролю

Координація діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї або беруть участь у забезпеченні **режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску.**

- В умовах виконання завдань щодо **протидії збройній агресії рф проти України** особовий склад ДПСУ, разом із правоохоронними функціями з охорони державного кордону, виконує **бойові завдання, пов'язані із захистом територіальної цілісності нашої держави.**

1.3. Особливості діяльності ДПСУ під час правового режиму воєнного стану в Україні

Воєнний стан

Воєнний стан — це **особливий правовий режим**, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки.

(Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.)

Правова основа

Зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб визначені у **Законі України "Про правовий режим воєнного стану"**.

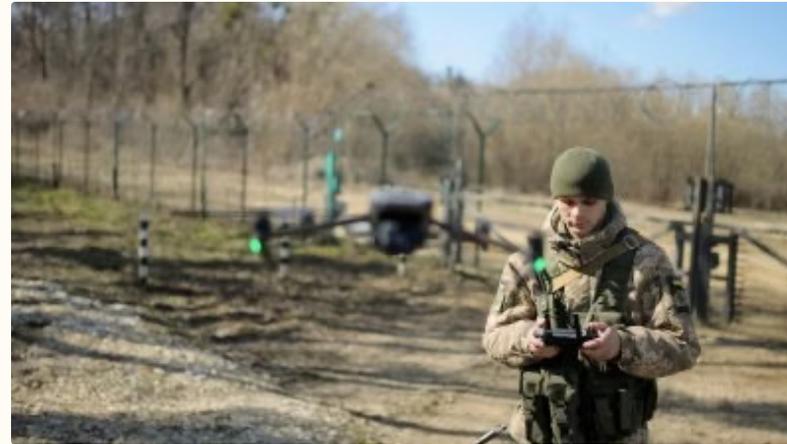
Специфічна діяльність ДПСУ

Залучення прикордонних підрозділів до виконання **бойових завдань у складі Сил безпеки і оборони України** з метою відсічі і стримування збройної агресії проти нашої держави є специфічним видом діяльності ДПСУ, який реалізується у межах обов'язків особового складу прикордонного відомства, визначених у статті 19 Закону України "Про Державну прикордонну службу України".

Обов'язки особового складу ДПСУ в умовах воєнного стану

- 1** Припинення будь-яких спроб **незаконної зміни проходження лінії державного кордону України**.
- 2** Припинення у взаємодії зі Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями, відповідними правоохоронними органами **збройних та інших провокацій на державному кордоні України**, зокрема шляхом безпосереднього ведення бойових дій.
- 3** Участь у взаємодії зі Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями у **ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту на державному кордоні України**, міжнародного збройного конфлікту та відсічі збройній агресії проти України шляхом безпосереднього ведення бойових дій.
- 4** Участь у заходах із забезпечення **національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії** проти України, протимінної діяльності, а також у заходах з відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України.
- 5** Участь у виконанні заходів **територіальної оборони**, а також заходів, спрямованих на додержання правового режиму воєнного і надзвичайного стану.

- Запровадження воєнного стану обумовлює виникнення певних особливостей як в управлінні ДПСУ, так і державою загалом. Це обумовлено передусім необхідністю оперативно реагувати на зміни в обстановці та особливою важливістю прийняття невідкладних заходів щодо **консолідації військового, промислового, економічного, політичного та інших потенціалів держави** з метою захисту національних інтересів України.

Основні результати діяльності ДПСУ за 2 місяці 2026 року

станом на 10 березня 2026 року

4.5M

Пропущено осіб
(2026)

Порівняно з 4.7M у 2025

4.617

Відмовлено в
перетині

Порівняно з 6.7K у 2025

173.3M

Вилучено товарів
(грн)

Порівняно з 48.6M у 2025

785

Затримано
нелегалів

Порівняно з 915 у 2025

Вилучено незаконних речовин (2026 рік)

Зброя

316 од.

Боєприпаси

61 895 шт.

Наркотики

74.814 кг

Вибухівка

85.250 кг

Психотропні

2.259 кг

Прекурсори

3.998 кг

Авіація ДПСУ (2026 рік)

Пілотована авіація

582 польоти, 568 годин нальоту

Безпілотна авіація

242 768 польотів, 89 917 годин нальоту

Знищено БпЛА противника

1 880 одиниць

Уражено цілей

4 775 од. техніки, 5 570 живої сили

Незаконна міграція як загроза національній безпеці України

- Сучасна модель глобалізації уможливила поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійного та ідеологічного фундаменталізму та екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму, незаконної міграції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розповсюдження зброї масового ураження тощо.

Основні транснаціональні загрози

Міжнародний тероризм та злочинність	Наркоторгівлі
Торгівля людьми	Незаконна міграція
Кіберзагрози	Зброя масового ураження

Зростає кількість порушень міграційного законодавства України іноземцями та особами без громадянства, зокрема вихідцями з держав міграційного ризику, а також залучення цих осіб до протиправної діяльності.

Україна, прагнучи зміцнити заснований на демократичних нормах і цінностях міжнародний порядок, бере активну участь у протидії тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, міжнародній злочинності, наркоторгівлі, торгівлі людьми, політичному та релігійному екстремізму, незаконній міграції, кіберзагрозам, негативним наслідкам зміни клімату, а також у попередженні та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

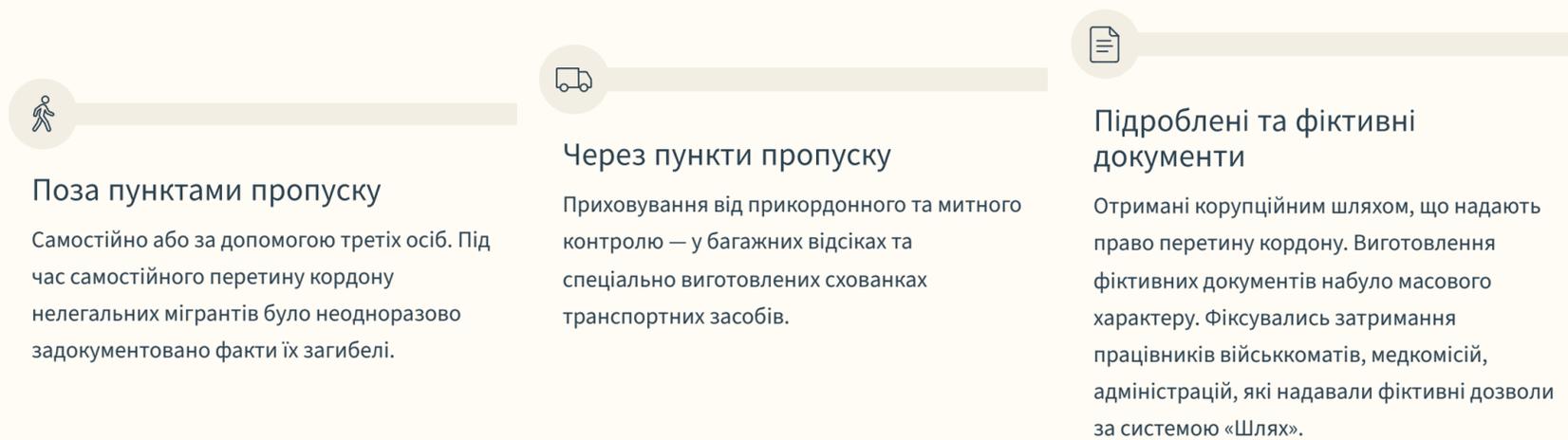
Отже протидія незаконній міграції є одним з основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки.

Посилення міграційного контролю на державному кордоні і всередині держави для забезпечення дотримання іноземцями та особами без громадянства законодавства України визнано одним з напрямів та завдань реформування й розвитку сектору безпеки і оборони.

Незаконна міграція: визначення та структура

Протидія незаконній міграції в Україні є необхідним елементом забезпечення національної безпеки і обороноздатності. Незаконною (незаконною) міграцією є незаконне переміщення через державний кордон, тобто поза пунктами пропуску або з приховуванням від прикордонного та митного контролю, при використанні підроблених документів, візи (або без візи), самостійно чи за допомогою третіх осіб, а також проживання на території країни без належного дозволу компетентних державних органів.

Схеми незаконного перетину кордону (з 24.02.2022)

Правовий статус Державної міграційної служби України

Згідно з чинним законодавством України, Державна міграційна служба (ДМС) не входить до переліку правоохоронних органів, а є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції, громадянства та реєстрації фізичних осіб. Хоча ДМС наділена окремими правоохоронними функціями — наприклад, правом здійснювати адміністративне провадження за порушення міграційних правил (ст. 203 КУпАП) або заходами з видворення іноземців-порушників — вона не має повноважень на здійснення оперативно-розшукової діяльності, що є ключовою ознакою класичного правоохоронного органу. Таким чином, у юридичній доктрині ДМС розглядається як орган зі спеціальним статусом, чия діяльність спрямована передусім на надання адміністративних послуг та державний контроль, а не на безпосередню боротьбу зі злочинністю.

ДМСУ здійснює відповідно до закону заходи щодо запобігання та протидії незаконній (незаконній) міграції, іншим порушенням міграційного законодавства (п. 31 Положення про державну міграційну службу України).

ДМСУ здійснює відповідно до закону державний контроль за дотриманням законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії незаконній (незаконній) міграції, громадянства, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів у передбачених законодавством випадках, притягає порушників до адміністративної відповідальності (п. 33 Положення про державну міграційну службу України).

Діяльність ДМСУ у 2025 році

9 978

Притягнуто до адмінвідповідальності

8 745

За ч. 1, 2, 3 ст. 203 КУпАП

1 226

За ст. 205 КУпАП

Література

Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 5 (з наступними змінами та доповненнями).

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24.02.2023 № 2952-IX. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2952-20#Text>

Про національну безпеку України : Закон України № 31 від 21.06.2018. URL:

<http://www.zakon.rada.gov.ua>

Теоретико-правові засади забезпечення охорони державного кордону України : підручник / Н. А. Орловська, Р. М. Ляшук, О. Б. Ганьба та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Моти. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2021. 448 с.

Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 року. *Урядовий кур'єр*. 07.05.2003 (з наступними змінами та доповненнями).

Про прикордонний режим : постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998. *Збірник урядових нормативних актів України*. 1999. № 3 (з наступними змінами та доповненнями).

Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Законодавство про державний кордон України : науково-практичний коментар : у трьох томах / за заг. ред. В. С. Нікіфоренка, Ю. Б. Курилюка. Том 1. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2023. 618 с.

Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. С. 2172. Ст. 892.

О. Б. Ганьба, О. Т. Басараб. **Правове забезпечення охорони державного кордону України (частина перша)** : навчальний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. 168 с.

Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16.05.1995 № 162/95-ВР. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-%D0%B2%D1%80/print>

Положення про державну міграційну службу України, затверджене Постановою КМ України від 20 серпня 2014 р. № 360.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п#Text>

